

srednjovjekovnih i novovjekovnih portulana i zemljopisnih priručnika Jadrana i Sredozemlja, pa sve do edicija nastalih u prvim desetljećima 19. stoljeća.

Slijedi šest radova okupljenih unutar cjeline »Jezična analiza«. Prvi rad, autora Slobodana Čače, sadrži »Napomene o Kornatima i susjednim otocima u antičkim izvorima« (441–446) i ponajprije je usmjeren na razmatranje mogućeg spomena Kornata u Plinijevu geografskom djelu. »Otok s četiri imena – Kornat u ispravama srednjega i novoga vijeka« naslov je još jednog priloga K. Jurana, također u cijelosti zasnovanog na obradi arhivske građe (447–457). Raščlambom pisanih dokumenata autor utvrđuje da se imena otoka, koja su se pojavljivala u raznim vremenima, mogu svrstati u dvije skupine – s jedne strane *Otok Svete Marije* i *Toreta* kao imena javne i administrativne komunikacije unutar zadarske komune, a s druge strane *Kornat* i *Opat* kao imena kojima se služe pripadnici užega dalmatinskog i širega jadranskog i sredozemnoga pomorsko-ribarskog miljea. Slijedi rad Orsata Ligorija i Nikole Vuletića »Dopune Skokovim kornatskim etimologijama: toponimi predslavenskoga i dalmatoromanskoga podrijetla« (459–487). Autori tragom i danas nezaobilaznog i višestruko uporabljivog djela jednog od najvećih hrvatskih toponomastičara i etimologa Petra Skoka (*Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima*, 1950.) nude neka nova tumačenja pojedinih kornatskih toponima te teže protumačiti one toponime koji su Skoku ostali nejasnima ili mu jednostavno nisu bili poznati.

Rad Ante Jurića »Glasovna i naglasna obilježja kornatske toponimije« (489–509) zasniva se na opisu i raščlambi murterskoga govora u kontekstu toponimijske građe kornatskoga otočja. Onomastički pogled na kornatski arhipelag s ciljem tumačenja ukupnosti pojava i procesa kroz povijesni razvoj kornatske toponimije tema je rada Vladimira Skračića (»Tko je i kako imenovao u Kornatima?«, 511–548), dočim se temom »Semantičko-motivacijske klasifikacije kornatskih toponima« bavi Nataša Šprljan (549–571), a to je ujedno i završni tekst u monografiji.

Na kraju knjige nalaze se sažetci na hrvatskom, engleskom, francuskom, talijanskom i španjolskom jeziku (573–592).

Šesta po slijedu knjiga u izdanju zadarskoga Centra za onomastička istraživanja kontinuitet je sustavnog i rezultatima upečatljivog rada projektnoga tima na čelu s prof. Skračićem. Nakon zadarsko-biogradskih otoka, otoka Murtera i Paga, i kornatska otočna skupina dobila je svoje monografsko djelo, riznicu podataka o povijesti i povijesnoj baštini, toponimima kao trajnom naslijeđu i čuvaru identiteta Kurnatara. Opsežna monografija, stotine stranica konkretnih podataka sakupljenih i prezentiranih na jednome mjestu, kao i odličan prateći ilustrativni dio, konkretan su prinos povijesti, a ne samo toponomastike, kornatskoga arhipelaga, ali i poticajna smjernica za sličan istraživački pristup drugim dalmatinskim otocima.

Lovorka Čoralčić

Otok Silba: prirodno i kulturno blago (ur. Jasmina MUŽINIĆ – Jenő J. PURGER), Sveučilište u Zadru, Zadar, 2013., 322 str.

Otok Silba, smješten u zadarskome arhipelagu, u prošlosti je bio poznat po svojim kapetanima i parunima brodova i njihovoj trgovačkoj razmjeni duž Jadrana i Sredozemlja, kao i

po tradiciji glagoljaštva i kulturnoj baštini. Monografija koju ovdje predstavljamo ima cilj, kako je navedeno u predgovoru iz pera urednika edicije (11–13), »što potpunije prikazati prirodno i kulturno bogatstvo ovoga jadranskoga otoka« te su stoga potaknuta istraživanja koja, uz povijesno-kulturnu sastavnicu Silbe govore i o njezinim prirodno-zemljopisnim obilježjima.

Prvi tekst u monografiji potpisuje Ivica Vigato. U radu »Kako se zovu stanovnici otoka Silbe?« (14–16) autor primjerima ukazuje da se u različitim tekstovima u kojima se obrađuje ili spominje Silba, bilježi različita uporaba riječi izvedenih iz imena toga otočkoga mjesta. Argumentirajući svoje obrazloženje, autor u zaključku daje prednost pridjevu *silbenski* i imenicama *Silbenjanin*, *Silbenjani*, odnosno *Silbenka* i *Silbenke*.

Značajan i opsegom velik dio monografije čine radovi prirodoslovne struke (cjelina »Prirodoslovlje«, 17–139). Radi humanističke usmjerenosti ovoga časopisa te ćemo radove predstaviti samo kratkim spominjanjem, ne oduzimajući im time njihovu vrijednost i potrebitost. U prvome tekstu Damir Magaš i Jadranka Brkić Vejmelka razmatraju »Prirodno-geografska obilježja otoka Silbe« (19–37), ponajprije se baveći demografijom, geološkim i geomorfološkim obilježjima otoka, kao i klimom i hidrogeografskim sastavnicama Silbe. Slijedi rad Dušana Zavodnika o dosadašnjim spoznajama i novim mogućnostima istraživanja života u moru Silbe i sjevernog dijela zadarske otočne skupine (»Značenje otoka Silbe u biološkim istraživanjima Jadranskog mora«, 38–52); potom Nevenka Zavodnik piše o »Morskim algama i cvjetnicama otoka Silbe i obližnjih Grebena« (53–59), a već spomenuti D. Zavodnik pridonosi prirodoslovnim spoznajama toga otoka u radu »Bodljikaši (Echinodermata) otoka Silbe« (60–66). »Priobalna naselja riba, desetonožnih rakova i glavonožaca otoka Silbe i obližnjih Grebena« tema su rada Armina Pallaora (67–80), tri autora (Sandro Bogdanović, Dijana Župan i Božena Mitić) potpisuju tekst »Vaskularna flora otoka Silbe« (81–94), a Mladen Kučinić autor je priloga »Danji leptiri (Rhopalocera) otoka Silbe« (95–102). U nastavku prirodoslovnog odjeljka slijedi rad »Kopneni puževi (Gastropoda terrestria) otoka Silbe« autorice Vesne Štamol (103–110) te prilog Eduarda Kletečkog i Marije Kuljerić »Vodozemci i gmazovi otoka Silbe« (111–119). Završne radove u toj cjelini potpisuju urednici knjige J. Mužinić i J. Purger (»Ptice otoka Silbe i obližnjih Grebena«, 120–131) te autorski trojac (Nikola Tvrtković, J. Purger i József Lanszki) – »Terestrički sisavci (Mammalia: Insectivora, Rodentia, Duplicidentata) otoka Silbe« (132–139).

Druga velika cjelina monografije naslovljena je »Povijest i kulturna baština« (141–247). Započinje radom Josipa Faričića »Silba na starim geografskim i pomorskim kartama« (143–164). Podrobno se razmatraju zemljovidi od Moletijeve inačice Ptolomejove V. karte *Tabula Europae* iz 1562. godine, preko Ortelijusova povijesnog zemljovida (1595.), niza drugih pomorskih karata iz 17. stoljeća (Scolari, Coronelli i drugi), sve do zemljovida iz 18. i s početka 19. stoljeća, kada se uočavaju bitna poboljšanja u prikazu Silbe i susjednih otoka. Rad Ivica Vigata »Povijest Silbe: bilješke iz ostavštine Petra Starešine« (165–174) ukazuje na dosad neobjavljenu povijesnu građu otoka Silbe koju je prikupljao Petar Starešina (1905. – 1986.), dugogodišnji proučavatelj toga otoka. Starešini ostavština koja se ovdje obrađuje odnosi se na antičku i ranosrednjovjekovnu prošlost Silbe, vlasničke odnose (kolonat), demografska kretanja od 1500. do 1875. godine i gospodarski razvoj (brodarstvo, pomorstvo) otoka. Isti autor u tematski podudarajućem radu »Petar

Starešina: silbenski kroničar« (175–179) donosi temeljne biobibliografske podatke o tom vrijednom i djelima zaslužnom silbenskom pregaocu, usmjeravajući se pritom ponajprije na njegov opus vezan za povijest otoka Silbe. Vigato je autor i sljedećeg rada »Silbenska povijesna antroponimija« (180–196). Raščlambom matičnih knjiga otoka Silbe iz 17. i 18. stoljeća ukazuje se na izrazito bogat antroponimski fond kao odraz ukupne gospodarske i kulturne razvijenosti otoka. Ukupno je zabilježeno 239 različitih imena i 422 različitih prezimena u razdoblju od 1613. do 1712. godine, a razvidno je da Silba nije bila, poput brojnih drugih otočnih sredina, zatvorena sredina, već pristupačno prebivalište za mnoge strance. U radu »Silbenska glagoljska baština« Slavomir Sambunjak (197–203) raščlanjuje povijest odavno ukorijenjenog glagoljanja na Silbi, posebno se pritom baveći matičnim knjigama, popisima stanja duša, oporučnim spisima, natpisima u crkvi te priručnikom, odnosno udžbenikom moralne teologije silbenskoga župnika Antona Garofula Bakalara iz prve četvrtine 18. stoljeća. Tematski se na taj rad nastavlja tekst I. Vigata »Dvije silbenske glagoljske oporuke« (204–209). Razmatraju se oporučni spisi Franića Furtunića iz 1658. godine i Matija Grandića iz 1659. godine te detaljno raščlanjuju njihove sadržajne i jezične sastavnice.

Rad Ivane Prijatelj Pavičić »Sakralni objekti, umjetnička i duhovna baština otoka Silbe« (210–228) prilog je poznavanju bogata likovnoumjetničkog naslijeđa toga otoka. Redom se razmatraju silbenski sakralni objekti te ukazuje na postojanje bogatog kulturno-umjetničkog inventara tamošnjih šest crkava i samostana sestara Klanjateljica Krvi Isusove. Ta sačuvana baština, posebice i danas prisutna slikarska djela, posvjedočuju o gospodarskoj snazi Silbe, ali i o njihovim kulturnim vezama s Venecijom i drugim talijanskim umjetničkim sredinama. Rad Vesne Abramović »Klanjateljice Krvi Isusove na otoku Silbi« (229–233) bavi se družbom tih sestara od 1927. godine, kada dolaze na Silbu iz Bosne, do danas. Navodi se da je do danas na Silbi djelovalo ukupno pedeset i pet sestara te kronološkim redom donosi njihov popis.

»Dva recentna umjetnička ostvarenja« tema su rada Žarka Domljana (234–237), a u središtu pozornosti autora su skulptura »Jedra«, autora Šime Vulasa (spomenik silbenskoj pomorskoj tradiciji) te galerija Marije Ujević – izložba na otvorenom. Naposljetku, cjelina o povijesnoj i kulturnoj baštini Silbe završava prilogom o njezinoj glazbenoj baštini, a taj rad (»Plesovi i pjesme otoka Silbe«) potpisuje Ajša Ruždija (238–247).

»Demografija, zdravstvo i turizam« (249–302) naslov su završne cjeline monografije. Prvi od četiriju radova zajednički je prilog Lene Mirošević i Josipa Faričića. Tema njihova istraživanja je »Demografija otoka Silbe« (251–267), a u radu se detaljno raščlanjuju povijesno-zemljopisni kontekst razvoja Silbe od 1857. do 211. godine, osnovna obilježja prirodnog kretanja stanovnika, njihova prostorna pokretljivost, kao i demografski, biološki, obrazovni i gospodarski sastav otočnog stanovništva. Franka Krajnović, Josip Kraljić i Branka Živković Duvnjak autori su teksta o povijesti zdravstvene zaštite na zadarskom području, posebice na otoku Silbi (»Zdravlje i zdravstvena zaštita žitelja otoka Silbe«, 268–284), dočim su »Turistička obilježja Silbe« u fokusu istraživanja Jadranke Brkić Vejmelka (285–298). Naposljetku, monografija završava prilogom J. Mužinić »Otok s Toretom« (299–302), a tema je Marinićev toranj ili Vidilica, najprepoznatljivija građevina na otoku Silbi.

Na kraju monografije nalaze se sažetak na engleskome jeziku (305–310) i biografije autora članaka u knjizi (311–321).

Otok Silba, jedan od bisera zadarskoga arhipelaga, odavno je zaslužio obuhvatno monografsko djelo. Nakon radova Petra Starešine, ali i drugih proučavatelja silbenske baštine, ovom je monografijom načinjen značajan iskorak u rasvjetljavanju njezinih prirodoslovnih i povijesno-kulturnih razvojnih sastavnica.

Lovorka Čoralić

Zbornik o fra Antunu Bačiću. Radovi znanstvenog skupa održanog 14. i 15. travnja 2010. u Slavonskom Brodu i Našicama (ur. Tatjana MELNIK), Slavonski Brod – Našice, 2013., 332 str.

Sredinom 2013. godine iz tiska je izašao zbornik radova sa znanstvenog skupa o fra Antunu Bačiću, koji je održan u Slavonskom Brodu i Našicama od 14. do 15. travnja 2010. godine. Zbornik sadrži osamnaest znanstvenih radova podijeljenih u tri tematske cjeline: »Gospodarske, crkvene i kulturne prilike u Slavoniji u vrijeme fra Antuna Bačića«, »Život, djelovanje i ostavština fra Antuna Bačića« i »*Istina katoličanska* fra Antuna Bačića u prosudbi jezikoslovaca i povjesničara književnosti«.

Ime fra Antuna Bačića (Vrba kod Slavnskog Broda, o. 1690. – Našice, 1758.), slavonskog franjevca, dugo je vremena ostalo nepoznato ili nedovoljno prepoznato u hrvatskoj kulturnoj povijesti. Tek u novije vrijeme, kada povijesna znanost sustavnije prilazi proučavanju franjevačke baštine u hrvatskom narodu, osobito njihovu doprinosu kulturnoj baštini, na vidjelo je izašlo i ime fra Antuna Bačića. Prateći životni put fra Antuna Bačića, možemo dobiti uvid u život slavonskih franjevaca u vrijeme najplodnosnijeg razdoblja franjevačke Provincije Bosne Srebrene u prvoj polovici 18. stoljeća. Uvidom u povijesne izvore dobivamo sliku franjevca koji je u mnogome zadužio svoju Provinciju. Bačić će ostati zapamćen i po tome što je začetnik hrvatske kontroverzističke teološke literature.

Zbornik započinje »Proslovom« (7–9) urednice Tatjane Melnik u kojem ona progovara o važnosti fra Antuna Bačića za hrvatsku kulturnu povijest i o organiziranju samoga skupa. Prva cjelina, »Gospodarske, crkvene i kulturne prilike u Slavoniji u vrijeme fra Antuna Bačića«, sadrži osam tematskih radova. Tako prvi rad, autora Milana Vrbanusa »Društveno-ekonomske prilike u Slavoniji od 1690. do 1758. godine« (17–45) prikaz je, kako sam naslov govori, društveno-ekonomskih prilika u Slavoniji tijekom života fra Antuna Bačića. Život nakon oslobođenja od osmanske vlasti, dvovlašće bečke Dvorske komore i Dvorskog ratnog vijeća, uređenje komorske uprave u Slavoniji, razdvajanje vojne od civilne vlasti, položaj stanovništva u Slavoniji i financiranje austrijskih ratova, radne obveze i porezi, pojava razbojničkih i hajdučkih družina tek su neke od tema koje autor razlaže u svojem radu.

Dubravka Božić-Bogović u svojem radu »Odnos svjetovnog biskupijskoga klera prema franjevcima u istočnoj Slavoniji i Srijemu u prvim desetljećima 18. stoljeća« (47–60) progovara o problemu oduzimanja župa franjevcima što se kao praksa ustalilo 1740-ih godina i nastavilo u kasnijim desetljećima. U tome procesu autorica nastoji utvrditi stavove kako franjevaca tako i dijecezanskog klera, kao i argumente kojima su obje strane branile svoje pravo na upravljanje župama. U tekstu naglašava brojnost priznanja i pisama potpore koje